

DEŅ HISTORISKE BAKGRUNN FOR APARTHEID-POLITIKKEN

av

M. C. KROMBERG

En kort gjengivelse av Sør-Afrikas historie kan bli gjenstand for sterk kritikk, især når den skrives av en som ikke er profesjonell historiker, men vi kan ikke klare oss uten historiske kunnskaper, hvis vi ønsker å forstå situasjonen i Sør-Afrika i dag. Det finnes ikke god teologi som ikke bygger på de historiske faktorer av betydning for dannelsen og utformingen av dogmene, — noen har sagt at teologi uten historie ikke er annet enn magi, — og på samme måte kan vi ikke komme til å forstå sosiale eller politiske systemer uten å ta i betraktning de begivenheter som har virket sammen og gjort forholdene slik de er blitt. En moralsk fordømmelse blir selv umoralsk, hvis ikke de historiske omstendighetene også tas i betraktning. Dette har spesiell relevans når det gjelder Sør-Afrika, for tidligere har den historiske opptakt til den sørafrikanske situasjonen vært vist for liten oppmerksomhet.

I dette innlegget vil jeg altså forsøke å trekke fram de historiske faktorer som kumulativt har gitt opphav til diskrimineringen, fordømmene, frykten og hatet, og som er ingrediensene i det triste, kaotiske, forholdet mellom rasene i Sør-Afrika. Jeg vil forsøke å vurdere de glemte og mindre kjente sidene av det sørafrikanske dilemma, å trenge inn bak de kalde fakta og komme til roten av den farlige vekst som kalles *apartheid*. Jeg vil forsøke å forklare de mindre åpenlyse faktorer som kunne forårsake at rasediskrimineringen, slik som vi har den i Sør-Afrika i dag, kunne oppstå i et samfunn som kaller seg kristent, og hvordan en kristen kirke kunne komme til å støtte en moralsk praksis som hele resten av verdens kristne fordømmer.

I en så kort historisk oversikt som jeg her kan gi, må jeg

ofre detaljene for oversiktens skyld. Historien må nødvendigvis bli ufullstendig og fortolket, og jeg kommer til å legge all vekten på de begivenheter og faktorer som er spesielt relevante for raseproblemet. Dessuten må det bli de hvites historie, fordi de fargede hittil har spilt en overveiende passiv rolle, men de hvites historie må likevel sees på bakgrunn av en overveldende majoritet av afrikanere som langsomt vokser frem. Det blir store huller i denne fremstillingen. Jeg har ikke sagt noe om indernes problem (det er nesten $\frac{1}{2}$ mill. indere i Sør-Afrika, og deres skjebne er ikke særlig forskjellig fra de andre ikke-europeernes), eller om den fantastiske omveltningen av det tradisjonelle stammelivet som skyldes den rivende industrielle utviklingen over de siste 70 år. Heller ikke har jeg diskutert den langsomme fremveksten av en afrikansk middelklasse med dennes økende krav om politiske og sosiale rettigheter. Dette siste, sammen med den raske utviklingen av afrikansk nasjonalisme over hele kontinentet, vil utvilsomt komme til å spille en viktig rolle i fremtiden.

Rasediskriminering og konflikter rasene i mellom har vært en del av Sør-Afrikas dagligliv i over 300 år. Forholdet mellom rasene ble uheldig alt fra begynnelsen, da de første hollandske kolonistene slo seg ned i Kapp-provinsen fra midten av det 17. århundre. 6. april 1652 kom Jan van Riebeck til Table Bay, hvor Kappstaden ligger i dag, med tre skip og ordre fra Det hollandske Ost-India-kompani om å opprette en forsyningsstasjon for skip på vei til India. Ost-India-kompaniet hadde ingen planer om at settlementet skulle bli til en koloni, men de hvite menn var kommet for å bli, og grønnsakhagen utviklet seg snart til en koloni av anselig størrelse. Før tre år var gått, skrev guvernør van Riebeck de profetiske ord hjem at «kolonistene vil kanskje med tiden bryte helt med Holland, og en dag gjøre dette landet til sitt fedreland».

På det tidspunkt da hollenderne kom, var de opprinnelige innbyggerne ikke tallrike, — det er viktig å være klar over at de 10 mill. bantuer som i dag bor i Sør-Afrika ikke kom dit før i begynnelsen av det 19. århundre. Kapplandet var sparsomt

befolket av buskmennene, et primitivt steinalderfolk av omstrefende jegere, og hottentottene, som var gjeterne. Buskmennene plyndret kolonistenes husdyr, men gjorde ingen andre forsøk på å tilegne seg den hvite manns livsform, mens hottentottene var mer villige til å gå i tjeneste hos hollenderne. Det var nesten uunngåelig at motsetningene mellom kolonistene og buskmennene skulle bli ganske skarpe, og dette førte til slutt til en rekke «straffe-ekspedisjoner», som ble gjennomført med stor grundighet. Resultatet av disse ekspedisjonene ble at buskmennene nå er en nesten utdødd rase. Kolonistene organiserte jaktselskaper som forfulgte de omstrefende stammene ut i Kalahariørkenen, og det er bare noen få hundre igjen av dem i dag.

Knappt seks år etter ankomsten begynte hollenderne å importere slaver fra Malaya, Madagaskar og Vest-Afrika, og disse blandet seg med hottentottene. Med god hjelp fra hvite kolonister og sjøfolk vokste det fram en egen befolkningsgruppe, Kapp-mulattene, som i dag er på $1\frac{1}{2}$ mill., dvs. 10 % av hele Sør-Afrikas befolkning, — det er bare dobbelt så mange hvite. (Av de 14,5 mill. menneskene i Sør-Afrika er ca. 10 mill. bantuer, 3 mill. hvite, ca. 1,5 mill. mulatter og ca. $\frac{1}{2}$ mill. asiater.)

Et annet viktig punkt å legge merke til er at slavehold var moderne blant de velhavende av alle nasjoner på den tiden, og kolonistene brakte med seg en følelse av rasemessig overlegenhet fra hjemlandet, hvor slike ideer lå til grunn for samfunnsstrukturen. Det gir oss noe å tenke på at spirene til rasehovmodet lå i et reformert Europa, som i mer enn 100 år hadde vært under innflytelse av liberalisme og humanistisk filosofi.

Den hvite gruppen vokste langsomt, fikk i 1780-årene forsterkninger fra hugenottene som måtte flykte fra Frankrike, og begynte snart å trekke innover i landet, i større og større flokker, for å finne ny jord til landbruk og frihet fra det de følte som en utålelig innblanding i deres liv fra Det hollandske Ost-India kompaniet. Resultatet ble en stadig økende isolasjon fra innflytelse fra Europa. Deres hollandske språk ble mer og mer forenklet, de begynte å kalle seg «Afrikaaners». Intet viser tydeligere at Europa hadde mistet sin betydning for disse pio-

nerene, som holder på sin avsondrethet og uavhengighet til denne dag. Cape Town ble en europeisk by, pionerene ble til et afrikansk folk. Fremdeles er Transvaal-innbyggerne hardere, mer ubøyelige og mer intolerante enn brødrene i Kapp-området. Landet som de vandret inn i, var hardt og ubarmhjertig, og oppmuntret til maskulinitet, vågemot og fasthet, mens egenskaper som mykhet, vennlighet og medlidenhet ikke fikk utviklingsmuligheter. Dette harde, frie livet gjorde pionerene uavhengige, uten tålmodighet med autoriteter, lidenskapelige forsvarere for retten til selvstyre, og det ga dem en voldsom, besettende kjærlighet til landet.

Britenes ankomst til Kapp i 1795 var den andre viktige begivenheten i Sør-Afrikas historie. Britenes hensikt med å slå seg ned i det sørlige Afrika var ikke å drive handel slik som hollenderne, men de kom av strategiske grunner. De erobret Kapp-provinsen under Napoleons-krigene for å forhindre at franskmennene fikk tak i den. Fra 1795 slo de seg ned som administrativ myndighet, og overtok til slutt i 1806 hele området fra hollenderne, og arvet med dette alle problemene i forbindelse med den stadige utviding av grensen.

Slik begynte det som Smuts senere kalte «urettferdighetens århundre». Den britiske regjeringen forsøkte å anglisere hollenderne: engelsk erstattet hollandsk som det offisielle språk, hollandsk ble ikke engang benyttet i skolene. Men det hollenderne ble mest fortørnet over, var den nye innstillingen overfor de forskjellige rasene, som ble Kapp-regjeringens offisielle politikk. Misjonsaktiviteten ble også plutselig utvidet, især London Misjonsselskap sendte ut mange misjonærer. Som ventelig kunne være, var misjonærenes innstilling overfor de innfødte nokså forskjellig fra «bøndenes». Boerne betraktet dem ikke som sjeler som skulle frelles, men som arbeidere, og de var ikke det spor interesserte i hverken deres åndelige eller legemlige velferd. Likhet for både Gud og loven ble innført for første gang: diskriminering og utnyttelse ble kraftig begrenset ved lov, alle raser fikk samme borgerrettigheter, og slik ble bøndenes autoritet over slavene svekket. Misjonærene sendte hjem

rapporter som ikke var særlig smigrende, og en av dem for-
arget kolonistene ytterligere ved å gifte seg med en hottentott-
kvinne. (I 1954 satte Loven om bantu-undervisning en stopper
for fremmed misjonsaktivitet: alle subsidier ble fratatt misjons-
skolene med mindre de gikk med på å la seg kontrollere av re-
gjeringen. Boerne kunne ikke føle seg trygge før all kontroll
med afrikanernes religion lå i deres egne hender.)

Det er ingen tvil om at de dypeste motsetningene mellom den
britiske regjeringen og kolonistene gjaldt synet på forholdet
mellom rasene. Selv i dag er det ingenting boerne hater mer
enn at en brite kritiserer rasepolitikken deres, og især hvis bri-
ten er en prest i Den anglikanske kirken, for boerne betrakter
dem fremdeles som «agenter for britisk imperialisme». Fader
Huddleston, biskop Ambrose Reeves og erkebiskop Joost de
Blanck har pådratt seg boernes tradisjonelle vrede mot «de po-
litiske prestene». Det er sikkert at misjonærene med sine «for-
dømte likhetsdoktriner» var et viktig ledd i den kjede av om-
stendigheter som førte til den neste avgjørende begivenhet i
Sør-Afrikas historie: Det store trekk.

Den mest upopulære av alle britenes bestemmelser var eman-
sipasjonen av slavene, som bøndene bittært kjempet imot. Det
ble klart for boerne at det ville bli helt utålelig å finne seg i
britenes administrasjon lenger, og i 1834, like etter at regjerin-
gen hadde erklært at landets grenser ikke skulle utvides mer,
og at boerne ikke hadde rett til å krysse de eksisterende gren-
sene for å gjenerobre oksene som stadig ble stjålet av innfødte
på plyndringstokt, brøt den sjette kafferkrigen ut. Xosaer
strømmet over grensene og brente, ødela og drepte. Dermed
var begeret fullt for de forbitrede boerne, og de bestemte at
tiden var inne til å ta saken i egne hender. De hadde fått nok
av den britiske regjeringen og de engelske misjonærene. Hotten-
tottene hadde fått alle slags uanstendige rettigheter, slaver var
blitt frigitt, de sorte ble behandlet på like fot med de hvite og
hele deres patriarkalske samfunn raste sammen over hodene på
dem. Dermed pakket de sine eiendeler inn i oksekjerrene og
satte kursen mot det ukjente indre.

Slik begynte det episke Store Trek med oksekjerrene. De forserte de høye fjellene og dro til de store slettene inne på kontinentet, hvor de med tiden kom til å grunnlegge republikkene Oranje-fristaten og Transvaal. Blant de 5000 trekkerne var en ti år gammel gutt kalt Paul Kruger, som 60 år senere kom til å lede Transvaal-republikken mot britene i Boerkrigen.

Historien om trekket forteller om de store strabaser boerne med vitende og vilje påtok seg for å finne et fedreland, og for å få frihet til å leve sitt eget liv uhindret av en fremmed regjering. Boeren la bak seg hjem og eiendom, og oxen, vognene og ødemarkens ensomhet ble hans faste selskap. Kampen for å overleve i dette ukjente, uvennlige miljøet ble altoverskyggende for boerne, det ble selve livets mening for dem. De slo rot i den stenete, harde jorden i dette ubarmhjertige landet, og all motgang til tross overlevde de, — fiendene var både bitre og uforsonlige.

Boerne kunne bare overleve ved å avsondre seg fra andre: bare adskilt fra annen innflytelse var det håp for dem og deres barns fremtid. Ideen om et samfunn der sorte og hvite kunne leve sammen på like fot var utenkelig. I denne tankeverden ble apartheid til. Det er «trekker-mentaliteten» som regjerer i Sør-Afrika i dag, og den går ut på at problemer som oppstår i forholdet mellom mennesker, kan bare løses ved forflytning. Hvis man ikke selv kan flytte, som boerne gjorde i trekket, må den uforsonlige naboen flyttes, og denne ideen uttrykkes i den moderne Bantustan-ideen. Bantustan-ideen går ut på å forsøke å adskille de to rasene geografisk, og det var trekket som skapte presedens for denne ideen.

Den mest avslørende kommentar til boer-temperamentet som noen gang er kommet fram, ble skrevet av en boerkone i et brev ved trekkets begynnelse i 1835. Hun skrev om «den skjendige og urettferdige fremferd i frigivelsen av slavene våre. Men likevel var det ikke så meget deres frigivelse som fikk oss til å gå til dette skritt, som det at de nå skulle stilles på like fot med kristne, — *mot* Guds lover og den naturlig forordnede adskillelse som kommer til uttrykk i rase- og fargeforskjellene,

og det ble umulig for noen anstendig kristen å bøye seg under et slikt åk. Og på grunn av dette vil vi trekke oss tilbake, med den hensikt å bevare våre doktriner rene». Apartheid ble altså en etikk, en religion, en filosofi og en livsform. Voortekkermonumentet utenfor Pretoria, det helligste alter for boernes stolthet og fromhet, er omgitt av en fantastisk frise som avbilder oksekjerrerne kjørt sammen i en forsvars-leir, som stenger fienden ute. Det er et sant symbol for apartheid.

Oksekjerreren, Bibelen og det evig skuddklare geværet ble symbolene for det vandrende folket som så seg selv som et nytt utvalgt folk på vei til det lovede land. Det var ikke vanskelig for dem å identifisere seg med Israels folk: begge hadde det fellestrekk at de så seg som et forfulgt folk som kastet seg ut i det ukjente, med en fast tro på Gud som hadde gitt dem en bestemt misjon å fullføre. Det gamle testamente syntes mer relevant for det harde, farlige pionerlivet, og Israels krigsgud var lettere å forstå enn menneskehetens kjærlige Far. Det gamle testamentet ga dem også rike eksempler på hvordan de skulle forholde seg overfor de innfødte som de møtte på sin vei. Bantuenes primitivitet fikk boerne til å trekke den slutning at de hadde å gjøre med en laverestående skapning, som var en trusel for deres kultur og en fare for deres fremtid.

I følge gammel tradisjon betraktet boernasjonalistene seg som Vårherres redskap når det gjelder å bringe den kristne sivilisasjon til hedningene i Afrika, og de mener at Gud har bestemt at de skal herske over dem. De ser det som sin religiøse misjon å bevare og utbre boer-kulturen, og de mener at de er ansvarlige overfor Gud alene for at de gjør sin plikt. Vanlige juridiske og moralske retningslinjer må vike for religiøse sanksjoner. Boernes dogmatiske kalvinisme må ta en god del av skylden for dette. Fremveksten av et samfunn bestående av én herskende klasse og én tjenende er logisk uunngåelig, hvis man bygger på den tro at Guds nåde ikke er for alle, men at noen er utvalgt til frelse, andre til fortapelse (hvilket jo en ytterliggående fortolkning av dette dogme innebærer). Hvis alle mennesker ikke er likeverdige i Guds øyne, kan de heller

ikke være det overfor hverandre, og det ville være galt å oppføre seg som om de var det. Uansett hvilken oppfatning man har, er det ikke vanskelig å finne støtte for den i Bibelen, hvis man plukker ut enkelte bibelord fra deres opprinnelige sammenheng. En fundamentalistisk, bokstavelig fortolkning av slike historier som den om Noahs tre sønner, som uttrykkelig sier at Kam skulle være tjener for de to andre, gir glimrende materiale for tilhengere av rasediskriminerings-teoriene. Paul Kruger fremholdt en gang for Mahatma Gandhi at «dere er Ismaels ætlinger, og derfor fra fødselen av bestemt til å være slaver for Esaus ætt».

Det at boerne i 1830-årene trakk seg tilbake fra Kappkolonien, kom til å få stor betydning for utviklingen av boermentaliteten også på en annen måte, for det førte til at de mistet kontakten med den økende liberale humanismen i Europa. Dette forhindret at det fikk utvikle seg noen sosial samvittighet: det er ingen overdrivelse å si at mange hvite i Sør-Afrika er forkrøplede i sin moralske utvikling. Siden de gikk glipp av det 19. århundres filosofiske optimisme, er de fremdeles under innflytelse av den kalvinistiske pessimisme, og de er låst fast i en tankeverden som lammer dem, og gjør det umulig for dem å godta den troen på fremskrittet som har gjort den vestlige verden til det den er i dag. Men å dømme sørafrikanerne for deres mangelfulle moralske utvikling er historisk feilaktig og urettferdig. Sør-Afrika er fremdeles et feudalistisk middelaldersamfunn der man sjelden vil finne noen bred folkeopinion mot sosial urettferdighet. Det er karakteristisk for Sør-Afrika at til og med universitetene ser med mistanke på alle liberale tanker og strømninger. Frihet, likhet og brorskap er fremdeles kjetterske, ja, forræderske ideer, og det kan neppe forbause noen at det har tatt så lang tid før Sør-Afrika har frembrakt noen betydningsfull gruppe som har gått fullt og helt inn for en liberal løsning på raseproblemet. Denne isolasjonen fra tankestrømningene i vesten er kanskje den viktigste enkeltfaktor man må ta i betraktning, når man vil forsøke å forstå rasesituasjonen i Sør-Afrika i dag.

På den tid da boerne trakk innover, var de bantustammene som i dag bor i Sør-Afrika, fremdeles på vei sørover fra Sentral-Afrika, og de dro gjennom praktisk talt folketomt land. Det uunngåelige møtet mellom de to rivaliserende gruppene ble av avgjørende betydning for Sør-Afrikas historie. Først kom xosaene og deretter zuluene, bistre krigere med skjold og assegai, og med sine høyt utviklede lov- og sedvanesystemer ble de formidable og lumske fiender (som før eks. da Dingaan, den berømte zuluhøvdingen, myrdet en gruppe boere som skulle forhandle med ham i landsbyen, og deretter sendte ut 10 000 krigere for å angripe boerleiren og drepe hver eneste én, mann, kvinne og barn). Men boernes overlegne «ildvåpen» gikk likevel av med seiren. Med tiden ble bantuenene undertrykket, og boerne behandlet dem fra da av hensynsløst som en slagen fiende. Bantuenenes endelige nederlag kom i slaget ved Blodelven, 16. des. 1838, da mer enn 3000 zuluer ble skutt fra boernes befestninger uten tap av så mye som en eneste hvits liv. Dette ble betraktet som kristendommens seier over barbarene. 16. desember er den helligste dagen i året for boerne, og kalles Paktens dag.

Boerne hadde nå erobret hele det indre av Sør-Afrika, med unntak av Basutoland, Swaziland og Bechuanaland, som forble frie og senere erklært for uavhengige britiske protektorater. De to boer-republikkene Oranje-fristaten og Transvaal ble nå etablert, med grunnlover som fastslo at der ikke skulle forekomme noen likestilling av rasene, hverken i kirken eller i staten. England anerkjente republikken og lovet boerne ikke å blande seg inn i deres affærer.

Forholdet mellom boere og briter begynte å bedre seg etter trekket, og kunne ha fortsatt med det, hvis det nå ikke var blitt oppdaget store mengder diamanter i Oranje-fristaten (i 1876) og gull i Transvaal (1886). England hadde fra da av klart til hensikt å bemektige seg republikkene; diamantkongen Cecil Rhodes ivret også svært for det. Følgelig ble det diamantholdige området rundt Kimberley annektert i 1877, og samme skjebne ble Transvaal til del, men de ble innrømmet en viss

rett til selvstyre fire år etter. Skaden var allerede skjedd. Etter at gullet ble oppdaget, strømmet så mange «uitlanders» inn i Transvaal at boerne snart ble tallmessig underlegne, og de holdt på å miste kontrollen. I 1895 fant det skjebnesvangre Jameson-raidet sted. Rhodes hadde planlagt å få kontrollen med gullområdene ved dette, og det ble mer og mer klart for boerne at de måtte ta saken i sine egne hender eller miste alt. Følgelig erklærte de i 1899 krig mot England.

Denne berømte krigen som innledet det 20. århundre, kan bedømmes som et hensynsløst utslag av britisk imperialism overfor to nærmest forsvarsløse stater, men den kan også betraktes som den uunngåelige avslutning på et helt århundre av bittert uvennskap mellom to folkegrupper, som må dele ansvaret for de skadelige konsekvensene i generasjoner fremover, likt mellom seg. Selv om det på mange måter var en «gentleman-krig», uten brutalitet eller grusomheter, fulgte britene likevel den «brente jords politikk», idet de ødela all avling og buskaper for boerne. Dessuten døde 15 000 boerkvinner og 22 000 barn i britiske konsentrasjonsleire, hovedsaklig på grunn av de uhygieniske forholdene, og dette har boerne aldri kunnet glemme.

Krigen kunne bare få ett resultat, og 31. mai 1902 ble Vereeniging-traktaten undertegnet, og ga støtet til den forenede britiske Sør-Afrika-Unionen, som med tiden skulle bli et selvstendig medlem av Det britiske imperium, — dette skjedde i 1910. Union er likevel et ord som bare gjelder den påtvungne sammensmeltningen av de fire geografiske områdene. Folkenes hjerter har aldri vært forente. Det er nok historiens ironi at Sør-Afrika skulle ha valgt til motto «Ex unitate vires» (Enighet gir styrke), for det er vanskelig å forestille seg et mindre enig land — med fem befolkningsgrupper som trekker i hver sin retning, og en nesten total mangel på gjensidig forståelse og sympati. Betydningen av ordet apartheid er jo akkurat det motsatte av forening.

Boerkrigens virkning på utviklingen av forholdet mellom rasene i Sør-Afrika kan neppe overvurderes. Mer enn noen annen begivenhet har denne krigen bidratt til å øke intensiteten og for-

bitrelsen i det allerede spente forholdet mellom boere og briter. Som et resultat av krigen har boerne fått en innstilling til omgivelsene som er typisk for folk som bare er opptatt av tanker om nederlag og plager. Boerkrigens virkning ble derfor å øke isolasjonen og den kalvinistiske pessimisme som det 19. århundre hadde skapt. Fremdeles er det en dyp kløft mellom boere og briter, som de som mennesker vanskelig kan rekke hverandre hånden over. Den krenkelse og bitterhet som krigen skapte, er fremdeles like levende i dagens Sør-Afrika, og boerne tørster stadig etter en seier, en symbolsk opprørs- eller trass-handling, som kan skylle vekk minnet om nederlag og urettferdighet. Ut av dette har det vokst fram nasjonalistiske og rasebevisste lidenskaper og en hensynsløs vilje til makt, som har kvalt alle tendenser til selvkritikk og analyse.

Den verste ydmykelsen ved nederlaget var at det hadde funnet sted like foran øynene på en underkuet rase. Boerne følte seg som herrer over de innfødte, både fordi de hadde slått dem i krig og fordi de regnet sin egen kultur for høyerestående. Boernes nasjonalisme kan derfor betraktes som et redskap til forsvar for deres egen kultur overfor britene og til forsvar for rasen overfor bantuene. De føler seg like meget truet av britenes rike kulturelle tradisjoner som av bantuenes «nedverdiggende primitivitet». Nasjonalistbevegelsen er en krig på to fronter, — mot herredømme ovenfra og mot invasjon nedenfra. Nasjonalismen er derfor en slags paktens ark mellom Gud og boerne. Det er ikke vanskelig å se at Den hollandske reformerte kirken, som er boernes gamle kirke, spiller en meget viktig rolle som en «troens forsvarer» for nasjonalismen, som jo har sine røtter i Det gamle testamentets religiøse ideer. Den danner en slags beskyttende rustning for «den hvite, kristne sivilisasjon» — en yndet frase blant boerne — i et kontinent av 250 mill. hedninger, den er en evig fiende av kulturelt forfall og raseblanding. (Denne ideen skulle ikke være så helt fremmed for resten av den vestlige verden, som hevder at den kristne sivilisasjon må bevares mot kommunismen for enhver pris, selv om det skulle koste en atomkrig.)

Fra 1910 av ble metodene i den politiske kampen helt lagt om. Politiske partier, propaganda og valgkamper erstattet stater, overenskomster og kriger, og på dette nye grunnlaget har boerne seiret. Etter den annen verdenskrig har man i Sør-Afrika kunnet iaktta det underlige fenomen at voortrekkerne, pionerene fra 1830-årene, er kommet tilbake. Nå da nasjonalistpartiet har gått av med seieren i den politiske maktkampen og landet skal bli republikk, er Sør-Afrika igjen blitt en boerstat, og «trekker-mentaliteten» dominerer landets politikk.

Nasjonalistenes gjennombrudd skyldtes nettopp apartheid-politikken. De lovet å løse raseproblemet på tradisjonell boer-vis: «ingen likestilling mellom rasene hverken i kirken eller i staten». De ville gjenopprette de hvites overlegenhet som misjonærene så uhyggelig hadde fornektet. På grunn av dette fikk vi den endeløse rekke av undertrykkende apartheid-lover og forfallet av borger-rettighetene under Malan-Strydom-Verwoerd-treenigheten, med et kjølvann av bitterhet og lidelse.

Sør-Afrika er full av gamle sår som ikke vil heles, fordi en kristen nasjon ikke har lært tilgivelse og forsoning. Sårne rippes med vilje opp ved enhver anledning. Det skapte stor motstand da general Smuts under begge verdenskrigene førte landet i kamp på britenes side. Dette ble kraftig motarbeidet av boerne som kalte det «å samarbeide med fienden», og man kan neppe forbause seg over at ord som «fiende» og «fjerræder» brukes nesten hver dag når de to hvite gruppene snakker om hverandre. Gammelt hat paraderer som patriotisme. Det har vært sagt at boer-nasjonalismen ikke kunne eksistere uten sine fiender, men sikkert er det i alle fall at boer-politikerne ikke vet noe morsommere enn å ta fram boerkrigens gamle skjelett og få det til å rasle. I dag angripes nye fiender med stor entusiasme: De forente nasjoner, verdensopinionen, utenlandsk presse, kommunismen og Den anglikanske kirken. Boerne holder lidenskapelige taler på alle nasjonale festdager (og dem har boerne usedvanlig mange av) mot fortids og fremtids fiender, og understreker på den måten sin egen negative holdning.

Det virkelige tragiske ved den sørafrikanske situasjonen er

at rasefordommene nå er blitt så dypt innpodet i sørafrikanerne at barna deres kan vokse opp uten noen gang å ha fått en objektiv forståelse av situasjonen. Sørafrikanske skolebarn lærer å legge alt for stor vekt på konflikten mellom rasene på grunn av den endeløse rekke av kafferkriger de må pugge, og dette bestyrker den livsfarlige oppfatning at de hvites overlegenhet skal opprettholdes ved bruk av makt. Barnas lærere har heller aldri hatt sjanser til å tenke for seg selv, og i tillegg til dette setter religionen så trange grenser for deres selvstendige tankevirksomhet at de ikke får anledning til å delta i den utdypning av medmenneskelig forståelse som foregår i resten av verden i dag.

Det vil framgå fra selv en så kort historie som dette at Sør-Afrikas problem er en ond arv fra fortiden, — resultatet av begivenheter og påvirkninger som går 300 år tilbake i tiden. Det vil også gå fram at det ikke er rettferdig å bebyrde dagens generasjon av sørafrikanere med den samlede skyld for tre århundres gale gjerninger. «Fedrene har spist sure druer, og barna har fått vondt i tennene», står det i Bibelen, og ingen beskrivelse kunne passe bedre på situasjonen. Fedrenes synder blir straffet på barna i 3. og 4. ledd, som nå må påta seg 10 generasjoners oppsamlede vrede.

Historien har plasert de 3 mill. hvite i Sør-Afrika i dag i en av verdens farligste situasjoner. De mener at de trues av kulturell absorpsjon eller alternativt utslettelse, og hver eneste en av dem kjemper hvert øyeblikk av sitt liv en kamp på liv og død for sin sosiale og kulturelle identitet. Men å leve på denne måten, i en atmosfære av undertrykket frykt, i stadig beredskap og å se livet bare som en kamp for å overleve, gir opphav til alle de unaturlige følelser vi finner i Sør-Afrika i dag. Ved å forsøke å holde tilbake alle de ikke-hvite folkeslagenes naturlige utvikling, fornekter de det beste i sin egen natur, og lemlester sin egen åndelige utvikling. Ingen vinner noe ved apartheid, — alle taper like mye.

Sør-Afrikas nervepirrende og farlige dilemma skyldes at en overveldende majoritet av sorte og en minoritet av hvite, som

dessuten er splittet i to uforsonlige grupper, er dømt til å bo i det samme landet. Apartheid forbyr utviklingen av et samarbeid mellom rasene, og de hvites dyrkning av sin egen overlegenhet umuliggjør harmoni mellom rasene. Derfor må Sør-Afrika plages av stadig økende spenning, frykt og konflikt helt til alle gruppene lærer at Guds Farskap automatisk medfører brorskap mellom mennesker, helt til de tar tilgivelsens og forsoningens evangelium alvorlig.

LIT T E R A T U R

- C. W. de Kiewiet: *The Anatomy of South African Misery*. The Whidden Lecture 1956. Oxford University Press 1956.
- P. V. Pistorius: *No Further Trek*. Central News Agency 1957.
- H. Tingsten: *The Problem of South Africa*. Victor Gollancy Ltd. 1955.
- Alan Paton: *Hope for South Africa*. Pall Mall Press. London 1958.